

УДК 378.016:821.161.2'243'373.46:792

ВИВЧЕННЯ ТЕАТРАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ В КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Людмила Гавриловська

*Львівський національний університет імені Івана Франка
кафедра українського прикладного мовознавства
вул. Університетська, 1, кімн.233, 79001 Львів Україна
тел.. 032 239 43 55
ел. пошта: ludmyla.havrylovska@gmail.com*

У статті розглянуто деякі методи і прийоми роботи над темою “Театр” в іншомовній аудиторії рівня В1. Запропоновано тексти і вправи до теми, звернуто увагу на лексичні особливості текстів театральної тематики, що сприятимуть розширенню і поповненню словникового запасу студентів-іноземців.

Ключові слова: українська мова як іноземна, лексика до теми “Театр”, тематичні словники, підручники, посібники, рівень В1, мовленнєві автоматизми (навички), аудіювання (слухання і розуміння), читання, говоріння і письмо.

Постановка проблеми. Навчальна тема “Театр” є обов’язковою у програмі навчання української мови як іноземної. Цей вид мистецтва має давні традиції і свої національні особливості. Тому слід враховувати вік і походження тих, кого будемо навчати. Ця тема підходить для рівня В1, тобто рубіжного рівня, який “визначає необхідний рівень володіння українською мовою як іноземною, досягнення якого є обов’язковим для всіх іноземних громадян, осіб без громадянства, щоб розпочати навчання (крім факультетів доуніверситетської підготовки), освітню, комерційну, консультативну та іншу легальну діяльність на території України. Рубіжний рівень засвідчує можливість розгорнутого спілкування в стандартних ситуаціях” [4 : 36].

Мета статті – розглянути методи і прийоми навчальної роботи в іншомовній аудиторії з рівнем володіння українською мовою В1 під час опрацювання теми “Театр”.

Виклад основного матеріалу. Театр – досить поширений і популярний вид мистецтва. Він існує в різних країнах і в багатьох із них має певну специфіку. Зародився театр в стародавній Греції і має свою історію. В Україні театральне мистецтво бере свій початок з кінця XV століття (ярмарковий театр, мандрівний, балаганний та ін.) і лише у XIX-XX ст. відбувається його бурхливий розвиток. Зрозуміла річ, що студенти з Польщі і студенти з Китаю, скажімо, суттєво різняться рівнем обізнаності з історією цього виду мистецтва, сучасними новаціями і віяннями у ньому. Враховуємо при цьому і майбутній фах іноземця, його особисті уподобання.

Адже театральне мистецтво з часом також зазнало видозмін. Не завадило й викладачеві ознайомитися із специфікою театру та театрального життя тієї країни, тієї нації, представників якої ми навчаємо. Цю тему опрацюємо у чотирьох видах

мовленнєвої діяльності: слуханні (коли студенти-іноземці сприймають розповідь викладача про театр), напр.:

Слово театр – грецького походження і означає місце для видовищ. Воно прийшло до нас через французьку і означає сьогодні вид мистецтва, де актори на сцені відтворюють картини життя. Це слово позначає також будівлю, в якій відбувається видовище, і сам процес гри на сцені.

При читанні студенти сприймають текст за допомогою зору, звертають увагу на слова, які їм не зрозумілі. Тому, опрацьовуючи відповідну літературу, подаємо передусім лексичний мінімум до теми. При цьому користуємося відповідними навчальними посібниками, підручниками, тематичними словниками з української мови як іноземної.

Навчальні підручники, посібники, тематичні словники подають різну кількість слів та різні тематичні групи театральної лексики, до якої можуть входити:

- 1) **види театру:** академічний, драматичний, оперний / опери та балету, ляльковий, дитячий, юного глядача, театр тіней, театр пантоніми;
- 2) **учасники театрального дійства:** актор, артист, виконавець, режисер, диригент, музикант, оркестр, композитор, соліст, співак, балерина, глядач, декоратор;
- 3) **частини театрального приміщення:** фойє, партер, балкон, сцена, гардероб, ложа, ряд, глядацький зал;
- 4) **види театрального дійства:** опера, оперета, п'єса, драма, комедія, водевіль, балет, мюзикл, мелодрама;
- 5) **супровідні елементи дійства:** сценарій, декорації, реквізит, костюм, програма, завіса, куліси.

Говоріння як вид мовленнєвої діяльності передбачає висловлення своїх думок в усній формі. Воно забезпечує усне спілкування іноземною мовою в діалогічній та монологічній формі. При спілкуванні іноземною мовою слід виробляти мовленнєві автоматизми (мовленнєві навички) граматичні, лексичні, орфоепічні [5 : 142-143]. Засвоювати тематичну лексику найкраще у зв'язному тексті. Прикладом такого може бути текст у підручнику О. Антонів та Л. Паучок:

“Квитки продають у касах театру. Найдорожчі місця у партері, ложі та бельєтажі. Місця на балконі, в амфітеатрі й у верхньому ярусі дешевші. На вході до театру службовець відриває частину вашого квитка, а частину віддає вам, щоб ви змогли знайти місце за номером. Інший службовець показує ваше місце й продає програму, в якій написано, які ролі грають актори і скільки актів у виставі. Потім ви займаєте місце й можете насолоджуватися дійством.

Театр завжди заповнений людьми. Коли лунає другий дзвінок, глядачі займають свої місця. Потім у залі гасне світло і повільно підіймається завіса. Вистава розпочинається.

Якщо вистава хороша, вона тримає аудиторію в напруженні від початку до кінця. Глядачі захоплюються всім: прекрасним сценарієм, чудовою грою, чарівною музикою. Усі вистави здебільшого мають великий успіх. Люди аплодують і викликають акторів на біс багато разів” [1 : 156–157].

У ході роботи з текстом запитуємо, чи усі слова для студентів відомі, чи всі зрозумілі. Просимо пояснити значення слів: *бельєтаж*, *ярус*, *партер*. Якщо студенти відчують труднощі, то нагадуємо, що *партер* – нижній поверх глядацького залу театру з місцями для глядачів, *бельєтаж* – перший ярус лож над партером у театральному залі, *ярус* – це повторювальна частина споруди, що знаходиться над

чимось. Принагідно зауважимо, що доречно у таких випадках скористатися візуальною ілюстрацією – фото чи репродукцією картини, на яких зображене внутрішнє облаштування театру. Далі продовжуємо роботу з текстом. Пропонуємо дати відповіді на запитання:

- Про що цей текст?
- Де можна купити квиток у театр?
- Які місця у театрі вважаються найдорожчими? А які – найдешевшими?
- Яка вистава тримає в напруженні глядачів від початку до кінця?
- Кому аплодують глядачі?
- Чому вони аплодують?

Опанування театральної лексики дозволяє будувати монологи / діалоги.

- Як часто Ви відвідуєте театр?
- Які вистави особливо любляете?
- Яка вистава Вам найбільше запам'яталася?
- Чи були Ви у львівських театрах?
- Назвіть найвідоміші (найпопулярніші) театри Польщі (Китаю).

Рівень мовної культури залежить від уміння користуватися паронімами. Тому, щоб уникнути неправильного вживання слів у певному контексті чи ситуації, варто запропонувати студентам такі вправи:

1. Поясніть значення поданих парами слів *театральний / театралізований, музичний / музикальний, білет / квиток*.

2. Поєднайте їх зі словами у довідці *театральний / театралізований* (гра, вистава, гурток, проект, хода, елемент, культура, вісник, сезон, костюми, музика, спектакль, п'єса), *музичний / музикальний* (*слух, народ, школа, училище, родина, людина*,

Також важливо розрізнити значення слів *білет / квиток*, які уживають у різних контекстах. Скажімо, *квиток* – це плата за щось (за проїзд у транспорті, відвідування видовищних закладів, це також посвідка належності до навчального закладу, організації – *студентський квиток*), а *білет* може бути лотерейний або екзаменаційний. Тому пропонуємо іноземцям скласти з такими словами речення. Для них це не викликає труднощів. Вони творять такі реченнєві конструкції:

- Я купив квиток в оперний театр, бо дуже хочу послухати оперу.
- Я маю квиток на театральну виставу, що відбудеться сьогодні.
- Музична вистава мені дуже сподобалася
- У мене музикальний слух.

Допомагаємо студентам запам'ятати такі словосполучення; *музичний вечір, музичний гурток, музичний твір, музична комедія; музикальна людина, музикальні пальці, музикальний слух*. Аналогічно: *театралізована діяльність*, але *театральна вистава, театральний сезон, театральний погляд...*

Значну роль у володінні мовою відіграють зв'язні розповіді про національний театр. Тому слушно пропонувати тексти про національні театри тих народів, представників яких навчаємо. Так, у китайській аудиторії доречним був би текст такого зразка:

Як відомо, китайський традиційний театр музичної драми – складне явище. Його поява датується III тисячоліттям до нашої ери. Виник він у селянському середовищі і надовго зберіг зв'язок із цим середовищем. У VIII – V століттях до н.е. народні співаки та музиканти з'явилися при дворах правителів. Актори наносили на обличчя дуже складний і витончений грим, який вказував не лише на суспільне

становище персонажа, а й давав його психологічну характеристику. Усі комічні персонажі мають на перенісці спеціальний е малюнок білою фарбою, що нагадує метелика. Іноді наносили на обличчя навіть дрібні умовні знаки, що додавали індивідуальні характеристики персонажа: користолюбець і грошолоб мав намальовану на скроні монету, службовець у канцелярії – чорну пляму на нижній губі... У китайському театрі немає костюмів і гриму, які спеціально виготовляють для кожного спектаклю, бо вони закріплені назавжди за певним персонажем. У китайському театрі детально розроблені і рухи актора, які теж вказують на характер персонажа та суспільне становище. Пластика актора традиційного театру відточена в позах. Необхідно вказати і на особливий символізм традиційного китайського театру.

Для польських студентів пропонуємо такий текст:

“У європейських країнах до театру ходить приблизно 4% населення. Театр не належить усім, але для всіх відкритий, доступний. 23 травня 2015 року (у рік 250-річчя польського театру громадянського суспільства) більше 100 театрів у 42 містах по всій Польщі гратимуть вистави, квитки на які можна придбати за символічних 250 грошів (2,5 злотих). Зазвичай квитки коштують, зокрема у Варшаві, від 20 до 120 злотих. Буває й дорожче. Акція 23 травня проводиться вперше і дозволяє для тих, хто не ходить до театру часто, щоб показати, що театр є місцем доступним та відкритим для всіх. Цікаво, що квиток за 250 грошів можна купити лише в касах театру, отже, все, що потрібно – це хотіти прийти в театр. Сама акція є частиною програми міністерства культури та національної спадщини "Доступна культура", спрямованої на подолання бар'єрів, у тому числі соціальних. Практично на кожну виставу, щодня в польських театрах можна за символічні гроші придбати контрамарку за півгодини до початку спектаклю. Існують також спеціальні програми лояльності для молоді та студентів. Наприклад, у травні цього року у варшавському театрі імені Арнольда Шифмана студенти можуть придбати квитки на будь-яку виставу за 15 злотих. Отже, відкритість та доступність – дуже важливі для польського театру”. [7]

Робота з текстом вимагає його короткого переказу. Добрі результати дає вибіркова робота з різними текстами, наприклад, щоб з'ясувати особливості китайського театру порівняно з європейським. Упродовж усього заняття чи циклу занять відбувається лексична робота, яка допомагає розширити словниковий запас іноземного студента, домогтися кращого розуміння з його боку понять, названих словами, а також розширює граматичну вправність.

- Якими словами можна замінити слова: *актор* (артист, виконавець ролі), *персонаж* (герой вистави), *спектакль* (вистава, дійство), *правитель* (глава держави, країни чи іншої відокремленої території), *контрамарка* (документ (пропуск) на безплатне відвідання театральної вистави), *лояльність* (прихильність).

- Утворити іменники жіночого роду від запропонованих слів: *актор*, *соліст*, *директор*, *артист*, *виконавець*, *диригент*, *музикант*, *композитор*, *співак*, *касир*, *клієнт*.

Крім прямого значення, слово *театр* можна зустріти у фразеологізмах, крилатих висловах.

Зокрема, афоризм “*Театр починається з вішака*” пов'язують зі словами з листа К. Станіславського про цінності роботи гардеробників – тих людей, які першими зустрічають глядачів у театрі. Тобто у театрі важливим є все, а вистава починається з моменту входу глядачів у будівлю театру.

Входить слово *театр* і до складу фахової лексики військових: *те́атр воєнних дій* (ТВД) — певна територія суші та морський і повітряний простір, що прилягає до неї, в межах яких передбачаються воєнні дії, а під час війни діє частина Збройних сил країни (коаліції країн), вирішуючи стратегічні завдання, витікаючи із загального плану війни; *театр війни* — у військовій справі умовне поняття, що передбачає сухопутну територію, морську акваторію і повітряний простір над ними, в межах яких збройні сили держав (коаліцій держав) можуть вести або ведуть військові дії стратегічного масштабу.

Як підсумок заняття, пропонуємо студентам пояснити значення афоризму “Увесь світ — театр, Де всі чоловіки й жінки — актори. Тут кожному приписаний свій вихід, і не одну з них кожен грає роль”, який належить В.Шекспіру, написавши невеликий твір.

Як домашнє завдання пропонуємо іноземним студентам текст для читання і відповідну словникову роботу. Зразком такого тексту може бути:

До кінця 16 – початку 17 століття на території України театральне мистецтво не було настільки розвинутим, як у країнах Західної Європи. Адже православна церква не допускала тих вільностей у своїй обрядності, які мали місце в латинській церковній обрядності, внаслідок чого там розвинувся церковний, а згодом і світський театр.

Але в Україні завжди існували передумови для виникнення самобутнього театру, бо український народ від найдавніших часів мав у своїх звичаях і обрядах зародки драми. З 11 століття відомі театральні вистави скоморохів, елементи театру були і в церковних обрядах. Перші зразки драми у 16-17 столітті прилюдно виголошували учні київських Братської та Лаврської шкіл. Важливими осередками розвитку релігійної драми у цей час були також Львівська братська школа та Острозька академія.

У 17–18 столітті широкого розмаху набули вертепи – мандрівні театри маріонеток, які виконували різдвяні драми та соціально-побутові інтермедії.

Елементами театральності позначені звичаї гуцулів, галичан, бойків, лемків та інших представників українського етносу Прикарпаття, що, зокрема, самобутньо проявляється в календарній обрядовості (колядки, щедрівки), весільних піснях-іграх, проводах на полонину, святкуванні Івана Купала, похоронних ритуалах тощо, які носять характер лірико-комедійного, сатиричного, драматичного чи трагедійного видовища. Ці елементи ігрового дійства заклали основи “народної” драми, “народного театру” – мистецтва, яке вже у своєму зародку гармонійно поєднувало слово, музику, танець та інші види мистецтв, що стало в майбутньому однією з найхарактерніших рис українського національного театру.

Довідка:

братські школи – це навчальні заклади в Україні у 16—18 ст., які організовувалися при братствах — громадських організаціях православних міщан з метою зміцнювати православ'я і чинити опір денаціоналізаційним впливам латинських (єзуїтських) і протестантських шкіл. Зазвичай братства створювалися при церквах або монастирях і часто мали їхні назви, інколи – назви міст. Братства об'єднували ремісників, селян, запорозьких козаків, купців і навіть українських магнатів;

колядки – це величальні календарно-обрядові пісні зимового циклу свят, які походять з глибокої давнини. колись колядки були язичницькими піснями, з якими православна церква спочатку вела безуспішну боротьбу, забороняла їх. Однак дуже

стійкими виявились в Україні обряди Коляди, багато в чому позначені рисами язичницьких вірувань, що нагадують як про вшанування новонародженого сонця, так і про культ предків;

щедрівки – величальні українські народні обрядові пісні, які виконуються під Новий рік і у Щедрий Вечір. Відповідно до різдвяно-новорічних звичаїв, **щедрівки**, як і колядки, величають господаря та його родину;

вертеп – це старовинний пересувний український ляльковий театр, де ставили релігійні й світські (переважно жартівливі та іронічні) п'єси відтворена стайня з народженням Христа. Український вертепний театр — самотутнє явище у розвитку нашої театральної культури.

Допишіть речення:

1. *Зародки драми український народ мав у своїх....*
2. *Українське театральне мистецтво започатковується у....*
3. *Звичаї гуцулів, галичан, бойків, лемків та інших представників українського етносу позначені....*
4. *До дійств календарної обрядовості належать....*
5. *У 17–18 ст. широкого розмаху набули....*

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Навчаючи студентів теми “Театр”, звертаємо увагу на майбутній фах іноземця, його особисті уподобання, специфіку театру, театральне життя тієї країни, нації, представників якої ми навчаємо. Це сприятиме розширенню і поповненню словникового запасу студентів-іноземців.

Список використаної літератури

1. *Антонів О., Паучок Л.* Українська мова для іноземців. Модульний курс : навч. посібн. / Олександра Антонів, Любов Паучок. – Київ : Фірма “ІНКОС”, 2012. – 268 с.
2. *Васильєва Л.* Українсько-хорватський тематичний словник = Ukrajinsko-hrvatski tematski rječnik / Людмила Васильєва, Богдан Сокіл, Ольга Ткачук. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 354 с.
3. *Iryna Kononenko, Irena Mytnik, Elzbieta Wasiak.* Słownik tematyczny polsko-ukraiński . – W . : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010 . – 549 s.
4. *Мазурик Д.* Державний стандарт з української мови як іноземної: від теорії до практики // Мова як іноземна: проблеми сертифікації за європейськими стандартами. Матеріали Міжнародної наукової конференції. Львів, 23 – 24 квітня 2009 року / За ред. О.Антонів, А.Кравчук, Й.Тамбор. – Львів : Українська академія друкарства, 2010. – 144 с.
5. *Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. – вид. 2-ге, випр.і перероб. / кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ : Ленвіт, 2002. – 328 с.*
6. *Українсько-польський словник тематичної лексики: Бл. 8000 слів і виразів / За ред. Ю. Г.Попсуєнко. – Київ : Школа, 2006 . – 368 с.*
7. <http://www.polinst.kiev.ua/year-theater/13.html>.

References

1. *Antoniv O., Pauchok L.* Ukrainska mova dlia inozemtsiv. Modulnyi kurs : navch. posibn. / Oleksandra Antoniv, Liubov Pauchok. – Kyiv : Firma “INKOS”, 2012. – 268 s.
2. *Vasylieva L.* Ukrainsko-khorvatskyi tematychnyi slovnyk = Ukrajinsko-hrvatski tematski rječnik / Liudmyla Vasylieva, Bohdan Sokil, Olha Tkachuk. – Lviv : LNU imeni Ivana Franka, 2016. – 354 s.
3. *Iryna Kononenko, Irena Mytnik, Elzbieta Wasiak.* Słownik tematyczny polsko-ukrainski . – W. : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010 . – 549 s.
4. *Mazuryk D.* Derzhavnyi standart z ukrainskoi movy yak inozemnoi: vid teorii do praktyky // Mova yak inozemna: problemy sertyfikatsii za yevropeiskymy standartamy. Materialy Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii. Lviv, 23 – 24 kvitnia 2009 roku / Za red. O.Antoniv, A.Kravchuk, Y.Tambor. – Lviv: Ukrainska akademiia drukarstva, 2010. – 144 s.
5. *Metodyka vykladannia inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh: pidruchnyk.* – vyd. 2-he, vypr.i pererob. / kol. avtoriv pid kerivn. S. Yu. Nikolaievoi. – Kyiv : Lenvit, 2002. – 328 s.
6. *Ukrainsko-polskyi slovnyk tematychnoi leksyky: Bl. 8000 sliv i vyraziv /* Za red. Yu. H.Popsuïenko. – Kyiv : Shkola, 2006 . – 368 s.
7. <http://www.polinst.kiev.ua/year-theater/13.html>.

Стаття надійшла до редакції 25.05.2017

доопрацьована 25.06.2017

прийнята до друку 04.09.2017

LEARNING THE THEATER VOCABULARY IN THE COURSE OF TEACHING UKRAINIAN AS FOREIGN LANGUAGE

Liudmyla Havrylovska

*Ivan Franko Lviv National University,
Department of Ukrainian Applied Linguistics,
Universytetska Str.,1, room 233, 79001, Lviv, Ukraine,
phone: (032) 239 43 55
e-mail : ludmyla.havrylovska@gmail.com*

In the article some methods and techniques of work on the topic "Theater" are considered in a foreign language audience of level B1. Proposed texts and exercises on the topic, attention has been paid to the lexical peculiarities of the texts of theatrical subjects that will contribute to the expansion and replenishment of the vocabulary of foreign students.

The thematic subject "Theater" is obligatory in the program of studying the Ukrainian language as a foreign language. This type of art has a long tradition and its national peculiarities. Therefore, one should take into account the age and origin of those whom we will teach. The theater is a fairly common and popular form of art. It exists in different countries and in many of them has a certain specificity. The level of awareness of the history of this type of art, innovation depends on the national characteristics of foreigners, their specialty and personal preferences. The instructor must also know the specifics of the theater and the theater life of the

country whose representatives we teach. We are working on this topic through four types of speech activities: listening, speaking, reading and writing. During the hearing, foreign students perceive the teacher's story about the theater.

When speaking, students express their thoughts through monologues / dialogues. At the same time, we offer a task with words paronyms to avoid mistakes during speech.

When reading, students perceive the text with the help of sight, pay attention to words that they do not understand. To do this, we first give the lexical minimum to the topic, use the appropriate textbooks, thematic dictionaries from the Ukrainian language as a foreign language.

The letter refers to productive types of speech activity.

In order to teach foreigners to accurately and competently express their thoughts, we invite students to explain the meaning of aphorism by writing a small essay.

Key words: Ukrainian as a foreign language, vocabulary to the topic "Theater", thematic dictionaries, textbooks, manuals, level B1, speech automation (skills), listening and listening comprehension, reading, speaking and writing.